

Stosunki Między Narodowe

Radostaw
Zenderowski

Radostaw Zenderowski

Stosunki Między Narodowe

Uczestnicy - ich miejsce i rola
w systemie międzynarodowym

Wydawnictwo
Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego
Warszawa 2005

SPIS TRESCI

© Copyright by Wydawnictwo
Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2004

Redakcja:
Andrzej Rudowski

Korekta:
Mateusz Krycki, Daniel Dominik Lipnicki

Okladka:
Projekt: *Andrzej Rudowski*
Realizacja: *Stanisław Siosiek*

ISBN 83 – 7072 – 332 – 2

Skład tekstu:
Andrzej Rudowski,
Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego
01-815 Warszawa, ul. Dewajtis 5, tel./fax 839-89-85
e.mail: wydawnictwo@uksw.edu.pl
www.uksw.edu.pl

Druk:
Drukarnia Braci Grodzickich Sp.J.
05-500 Piaseczno, ul. Geodetów 47a, tel. 750 88 67
e.mail: dbgg@neostrada.pl

WSTĘP.....	9
DZIAŁ 1.	
1.1. PRAWNICTWO I PODMIOTOWOŚĆ PRAWNA W STOSUNKACH MIĘDZYNARODOWYCH	11
1.1. Pojęcie uczestnictwa (podmiotowości).....	12
1.1.1. Uczestnictwo <i>sensu largo</i> i <i>sensu stricto</i>	12
1.1.2. Społeczność a wspólnota międzynarodowa	13
1.1.2.1. Społeczność międzynarodowa	14
1.1.2.2. Wspólnota międzynarodowa	15
1.2. Rodzaje uczestnictwa w stosunkach międzynarodowych.....	17
1.2.1. Uczestnictwo podmiotowe i przedmiotowe	17
1.2.2. Podmiotowość prawną-międzynarodową i polityczno-międzynarodową	18
1.2.2.1. Definicja podmiotowości prawną-międzynarodowej	19
1.2.2.2. Katalog podmiotów prawa międzynarodowego	20
1.3. Państwa jako podmioty prawa międzynarodowego.....	21
1.3.1. Terytorium państwowe w prawie międzynarodowym	22
1.3.1.1. Istota i zakres terytorium państwowego	23
1.3.1.2. Granice terytorium państwowego	28
1.3.1.3. Nabywanie terytorium państwowego	32
1.3.1.4. Utrata terytorium państwowego	38
1.3.1.5. Pojęcie zwierzchnictwa terytorialnego	40
1.3.1.6. Ograniczenie zwierzchnictwa terytorialnego	40
1.3.2. Status ludności w prawie międzynarodowym	45
1.3.2.1. Obywatelstwo	46
1.3.2.2. Cudzoziemcy	55
1.3.2.3. Problem uchodźstwa	58
1.4. Organizacje międzynarodowe jako podmioty prawa międzynarodowego.....	62
1.5. Jednostki nieterytoriałne <i>sui generis</i> jako podmioty prawa międzynarodowego.....	64
1.5.1. Stolica Apostoła	64
1.5.2. Suwerenny Zakon Kawalerów Maltańskich	69
1.5.3. Powstańcy i strony walczące (wojujące)	74
1.5.4. Ruchy narodowowyzwoleńcze	75

1.6. Narody jako podmioty prawa międzynarodowego.....	76
1.7. Jednostki terytorialne <i>sui generis</i> jako podmioty prawa międzyn.....	77
1.7.1. Terytoria zależne	77
1.7.1.1. Terytoria kolonialne i terytoria niekolonialne	77
1.7.1.2. Rodzaje terytoriów kolonialnych	78
1.7.2. Kondominium	81
1.7.3. Terytoria międzynarodowe	82
1.7.4. Stowarzyszenia państw	83
1.7.4.1. Wspólnota Narodów (Commonwealth of Nations)	83
1.7.4.2. Wspólnota Niepodległych Państw	85
1.7.4.3. Unia Europejska	86
1.7.5. Niemcy po II wojnie światowej	87
1.7.6. Tajwan (Republika Chińska)	89
1.7.7. Turecka Republika Północnego Cypru	91
1.7.8. Arabska Demokratyczna Republika Sahary	94
1.7.9. Wolne Miasto Gdańsk	95
1.8. Osoby fizyczne i prawne jako podmioty prawa międzynarodowego.....	96
1.8.1. Osoby fizyczne	96
1.8.2. Osoby prawne	98

ROZDZIAŁ 2.

PAŃSTWA.....	101
2.1. Powstawanie państw.....	103
2.1.1. Secesja	103
2.1.2. Rozpad	105
2.1.3. Połączenie	107
2.1.4. Powstanie państwa na <i>res nullius</i>	107
2.2. Upadek państw.....	108
2.2.1. Połączenie	109
2.2.2. Przyłączenie – inkorporacja	109
2.2.3. Rozpad	110
2.2.4. Fizyczne zniknięcie terytorium państwowego	110
2.2.5. Przekształcenie terytorium państwowego w <i>res nullius</i>	111
2.3. Typy państw we współczesnym świecie.....	111
2.3.1. Kryterium zaawansowania rozwoju organizacji polit. i tożsamości narodowej	111
2.3.2. Kryterium roli w stosunkach międzynarodowych	112
2.3.3. Kryterium strukturalne	113
2.3.3.1. Państwa jednolite	113
2.3.3.2. Państwa złożone	114
2.3.4. Kryterium zakresu zdolności do czynności prawnej	116
2.3.4.1. Państwa zależne	116
2.3.4.2. Mini-państwa	118
2.3.4.3. Państwa trwale neutralne	120

1.4. Podstawowe cechy państw w porządku międzynarodowym.....	122
1.4.1. Niepodległość (suwerenność)	122
2.4.2. Równość	127
2.4.2.1. Równość praw	127
2.4.2.2. Równość wobec prawa	128
2.4.2.3. Równość w stanowieniu prawa?	128
2.5.3. Nurt współczesny	131
2.6.2. Organy zewnętrzne	138
2.7.2. Odpowiedzialność międzynarodowa państwa.....	146
2.7.1. Pojęcie odpowiedzialności międzynarodowej	147
2.7.2. Odpowiedzialność międzynarodowa bezpośrednia i pośrednia	150
2.7.3. Realizacja odpowiedzialności – naprawienie szkody	153
2.8. Organy państwa w stosunkach międzynarodowych.....	134
2.6.1. Organy wewnętrzne	134
2.6.2. Organy zewnętrzne	138
2.5.1. Nurt klasyczny	130
2.5.2. Nurt modernistyczny – behawiorizm	130
2.5.3. Nurt współczesny	131
2.8.1. Organy wewnętrzne	134
2.8.2. Organy zewnętrzne	138
2.8.3. Nurt klasyczny	130
2.8.4. Nurt modernistyczny – behawiorizm	130
2.8.5. Nurt współczesny	131

ROZDZIAŁ 3.

PROBLEMY I RELIGIE.....	157
3.1. Problemy z definicją narodu.....	158
3.1.1. Naród jako <i>ethnos</i>	159
3.1.2. Naród jako <i>demos</i>	161
3.2. Nacjonalizm.....	163
3.3. Kwesja narodowa.....	168
3.4. Prawo narodów do samostanowienia.....	169
3.4.1. Źródła zasady samostanowienia narodów	170
3.4.1.1. Źródła materialne	170
3.4.1.2. Źródła formalne	172
3.4.2. Podmioty zasady samostanowienia narodów	173
3.4.2.1. Narody kolonialne	174
3.4.2.2. Narody państw wielonarodowych	175
3.4.2.3. Mniejszości narodowe	180
3.4.2.4. Ludy tubylcze	180
3.4.3. Treść zasady samostanowienia narodów	182
3.4.4. Metody realizacji zasady samostanowienia narodów	182
3.4.4.1. Metody pokojowe	182
3.4.4.2. Metody nie-pokojowe	188
3.5. Religie jako uczestnicy stosunków międzynarodowych.....	189

ORGANIZACJE MIĘDZYNARODOWE..... 203

4.1. Geneza organizacji międzynarodowych.....	203
4.2. Typologia organizacji międzynarodowych.....	208
4.3. Międzynarodowe organizacje rządowe – uczestnicy państwowi.....	209
4.3.1. Pojęcie IGOs	209
4.3.2. Typologia IGOs	210
4.3.2.1. Kryterium podmiotowe	210
4.3.2.2. Kryterium przedmiotowe (funkcjonalne)	210
4.3.2.3. Kryterium stopnia otwartości	211
4.3.2.4. Kryterium celów i skutków działalności	212
4.3.2.5. Kryterium posiadania lub nieposiadania specyficznych więzów łączności	212
4.3.3. Organy IGOs	212
4.3.4. Rodzaje członkostwa w IGOs	213
4.4. Międzynarodowe organizacje pozarządowe – uczestnicy niepaństwowi.....	215
4.4.1. Organizacje o składzie pozarządowym (INGOs <i>sensu stricto</i>)	215
4.4.1.1. Pojęcie INGOs <i>sensu stricto</i>	215
4.4.1.2. Typologia INGOs <i>sensu stricto</i>	217
4.4.2. Organizacje transnarodowe (<i>Transnational Non-Government Organizations</i> – TNGOs)	220
4.4.2.1. Pojęcie TNGOs	220
4.4.2.2. Korporacje wielonarodowe (transnarodowe)	221
4.5. Funkcje i znaczenie organizacji międzynarodowych.....	224

BIBLIOGRAFIA.....	231
-------------------	-----

WSTĘP

Niniejsza publikacja posiada charakter skryptu akademickiego. Treści w niej zawarte stanowią materiał dydaktyczny opracowany dla potrzeb przeprowadzenia wykładów ze stosunków międzynarodowych.

Książka nie stanowi kompleksowego wykładu nt. stosunków międzynarodowych. Zawiera natomiast podstawowe informacje dotyczące najważniejszych uczestników współczesnych stosunków międzynarodowych. Najwięcej uwagi poświęcono państwom jako głównym podmiotom systemu międzynarodowego. W dalszej kolejności poddano analizie uczestnictwo narodów, religii, organizacji międzynarodowych oraz innych podmiotów. Celem tej pracy jest próba spojrzenia na dynamicznie zmieniający się system międzynarodowy przez pryzmat jego uczestników. Przedmiotem refleksji jest tutaj jakość uczestnictwa poszczególnych podmiotów oraz ich znaczenie dla kształtowania porządku międzynarodowego.

Tekst książki stanowi kompilację opracowań z różnych dziedzin nauki. Zależało mi na tym, by na rzeczywistość międzynarodową spojrzeć głównie z perspektywy nauki o stosunkach międzynarodowych, dyscypliny stosunkowo młodej i ciągle ewoluującej. W wielu jednak przypadkach sięgałem do teorii politologicznych. Odwoływałem się także do głównych koncepcji z dziedziny prawa międzynarodowego publicznego, bez znajomości którego trudno byłoby zrozumieć istotę wielu zagadnień i problemów występujących w stosunkach międzynarodowych. Ponadto dla wyjaśnienia genezy poszczególnych zjawisk i procesów korzystałem z opracowań z zakresu historii powszechnej. Publikacja posiada wskutek tego charakter interdyscyplinarny.

Niniejsza książka adresowana jest przede wszystkim do studentów nauk społecznych (politologii, prawa, socjologii, ekonomii oraz – rzecz jasna – stosunków międzynarodowych), pragnących pogłębić swoją wiedzę na temat współczesnych stosunków międzynarodowych. Korzystając ze swojego doświadczenia dydaktycznego, starałem się poszczególnie treści zapre-